

ע"א בתד"ה וש"מ ועיי"ש, ודו"ק.

**דף מ"ב ע"ב.** בא להם יין בתוך המזון כאו"א מברך לעצמו. עיין בתורע"ק מה שהקשה על דברי הטור, ובחידושי להלן דף מ"ה ע"ב יישבתי קושייתו, עיי"ש.

**שם.** תוס' ד"ה ורב ששת כו' ואע"ג דקי"ל דרב ושמאל הלכה כרב באיסורי וכו'. לכאו' אין כאן מקום להזכיר פלוגתא דרב ושמאל, שהרי פליג כאן רב כהנא. ובאמת הרא"ש כאן בסי' ל"ב כתב — אע"ג דקי"ל הלכה כרב באיסורי וכו', ולא הזכיר שמאל. אם לא דנימא דבספרי התוס' הי' כתוב שמאל במקום רב כהנא, ובאמת לא שכיח שר"כ יהי' בר פלוגתי דרב, וצ"ע. (וכ"ה בהדיא ברשב"א ובריטב"א, עיי"ש).

**דף מ"ג ע"א.** א"ל ר"ז לרבא בר ירמי' והא לא קא ארח א"ל ולטעמך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתי' למיכל ה"נ דעתי' לארוחי', ועיי"ש. ולכאו' במאי קא טעי ר"ז — דמ"ש מברכת הלחם וכל מיני ברכת הנהנין. והנ"ל, דבאמת כל הברכות הנהנין הן משום דלד' הארץ ומלואה, והיינו דהברכה היא לאפוקי ממעילה, ולפיכך מוכרח הוא לברך קודם שיהנה, משא"כ ריח — הא קי"ל דאין בו משום מעילה, אלא דילפי' (לקמן ע"ב) מכל הנשמה, א"כ מסתבר שיהנה ואח"כ יברך, ומשני דתקנת הברכה היתה שיברך ואח"כ יהנה.

**עו"ל,** דבאמת הא דריח אין בו משום מעילה הוי משום שאין בו ממש ולא שייכא ב' קנינים להקדש, משא"כ בקנין דלד' הארץ ומלואה גם בריח יש לו כביכול קנינין, ואעפ"כ אלמלא קרא דכל הנשמה היינו אומרים דאינו מחויב לברך על הריח ומשום דאין בריח מעילה, אבל בטר דגלי קרא דכל הנשמה נכנס גם ריח בכלל כל ברכות הנהנין. וכן מוכיח לשון הרמב"ם בפ"ט מברכות הל"א כשם שאסור ליהנות במאכל או כמשקה קודם ברכה כן אסור לו ליהנות בריח טוב קודם ברכה — עיי"ש, הרי כמש"כ דיש בזה איסורי מעילה, ודו"ק.

**ואם** נעיי' היטב בלשון הרמב"ם נראה דשינה מלשון הגמ', דבגמ' גרסינן מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו, והרמב"ם כשהעתיק דין זה כתב בהל"ב אין מברכין על המוגמר עד שתעלה תמרתו ועיי"ש, והיינו דר"ז השמיענו דמחויב לברך אע"פ

**ואמרת** דהא דחלקינהו קרא דהנך ז' המינין לארץ קמא ולארץ בתרא הוא משום דבה' הראשונים מיירי קרא בגידולי הקרקע, והיינו דגפן זו האילן, וכן תאנה ורמון הם האילנות, משא"כ זית שמן ודבש דהיינו הפירות, ודו"ק.

**וראיתי** בתוי"ט ב"ב פ"ג מ"א ד"ה מסק כו' ז"ל תמי' לי' דהכא לא שנאן לא כסדר הכתוב בשבח א"י כו' דכתיב גפן ותאנה והדר זית שמן ולא כסדר שמתבשלין וכו' עיי"ש. ודבריו תמוהין מאד, דהא מסקינן הכא דזית ראשון לארץ, וצ"ע.

**דף מ"ב ע"א.** ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כהא דאר"ח בר אשי ג' תכיפות הן כו' תכף לנט"י ברכה וכו'. ופירש"י לנט"י דמים אחרונים בהמ"ז ולא יאכל כלום עד שיברך על מזונו עכ"ל, הרי דפי' דזה ודאי הוא דאחר מים אחרונים אסור לו לאכול, וכמו כן אחר שגמר מלאכול או אחר שסילק להך מ"ד — אסור לו לאכול, ואפי' אם רוצה לברך ברכה ראשונה. אבל התוס' דמפרשי הך לאכול היינו בלא ברכה ראשונה אבל אם רוצה לברך מותר לו לאכול, ולפיכך כתבו בד"ה תיכף לנטילת ידים ברכה דה"ה אם אמר הב לן ונברך וכו', והיינו דכיון שאסור להפסיק בין מים אחרונים לבמה"ז, ע"כ שבשעה שנטל ידיו גמר בדעתו לברך בהמ"ז, ולפיכך אם רוצה לאכול צריך הוא לברך — דהא ודאי שגמר בדעתו לברך, אבל גמר סעודתו או סילק ואפי' שמן נמי אינה הוכחה (שגמר בדעתו) ורק מים אחרונים בלבד, ולפיכך הוסיפו דה"ה אם אמר הב לן ונברך — דמים אחרונים אינם רק הוכחה שגמר בדעתו, א"כ אם אמר בפיו הב לן ונברך בלא מים אחרונים נמי דינא הכי.

**שם.** תוס' ד"ה הסבו א' מברך לכולן כ' וא"ת מ"ש דבמוגמר אפי' לא הסבו א' מברך לכולם וכו'. ועיין מהרש"א שתמה על דברי התוס' מהיכן פסיקא להו, ועיי"ש. והנה באמת צ"ל דס"ל דזהו פי' לשון המשנה, דאע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר הסעודה אעפ"כ אותו שבירך על היין הוא שמברך להוציא את כולם, הרי שא' מברך לכולם אע"פ שכבר בטלה הקביעות ואפ"ה א' מברך לכולן. (ועי' פנ"י.) ומה שהקשו כאן ולא הקשו במתני', היינו משום שרצו להוכיח ממה דאיכא נפקותא בין ברכה ראשונה לברכה שלאחרי' דדוקא גבה בעי' הסבה. ועיין בתולין דף ק"ו

הבדלה. (ועיין משנ"ב סי' רצ"ו סקל"ג.)

**שם.** רא"ש סל"ה. עיין במעיי"ט אות ל' בד"ה

משתעלה תמרתו שכתב וז"ל — פירש"י ואע"פ שנשרף כו' עיין בד"ח סעיף כ"ח עכ"ל. והנה מש"כ סעי' כ"ח ט"ס וצ"ל סעי' ק"ט, שכתב שם לחלק בין ריח שאין לו עיקר ובין מוגמר, ועיי"ש. אבל אין דברי רש"י ענין לדיבור משתעלה תמרתו, שהרי כאן אנו (מצריכין) שימתין מלברך עד שיהנה, והרי זה יותר מאוחר מזמן משתעלה תמרתו. ומש"כ רש"י ואע"פ שנשרף היינו דאעפ"כ מברכין עצי בשמים ולא מיני בשמים, לזה הוסיף רש"י אע"פ שהעץ כבר נשרף, וכן ביאר מתיבי שבגמ' שהעץ עצמו בא לפנינו, ועיי"ש.

**ועיין** בד"ח שם סעי' ק"י שהביא דברי הרוקח

שצריך להקדים ברכת עצי בשמים לעשבי בשמים, וחלה הב"י דין זה בבה"ג לענין קדימת פה"ע לפה"א, וכן משמע שהיא ג"כ דעת הרמ"א סי' רט"ז ס"י עיי"ש ובמג"א סקט"ז. ואפשר דהטעם הוא דהמין שהוא (גדול) קודם לברכה ומסתמא עצים גדולים מעשבים.

**שם.** רמב"ם פ"ט מברכות הל"ג. שמן של

אפרסמון וכיוצא בו מברך עליו בורא שמן ערב וכו' עכ"ל. לא ידעתי כוונתו במש"כ וכי"ב גבי שמן אפרסמון, דפשטות הגמ' משמע דרק שמן אפרסמון מברכין עליו שמן ערב. ואולי דכוונתו דכל השרף הנוסף מהעצים שיש להם ריח טוב מברכין בורא שמן ערב, והיינו דבזה שאני שמן זית שחזר ריחו נודף דמברך בורא עצי בשמים משום דהשמן עצמו לא נכרא עד שכבשו או שטחנו את הזית ואז חזר ריחו להיות נודף, משא"כ שמן אפרסמון שהוא עצמו זב מן האילן — דנמצא דהשמן עצמו הוא דנכרא, וס"ל דלאו דוקא אפרסמון, אלא כל האילנות ששרף שלהן מריח מברכין עליהן בורא שמן ערב.

**שם.** רמב"ם הנ"ל. אבל שמן זית שכבשו או

שטחנו עד שחזר ריחו נודף מברך עליו בורא עצי בשמים שמן שבשמו כעין שמן המשחה מברך עליו בורא מיני בשמים עכ"ל. ועיין בכס"מ ובב"י סי' רט"ז סכ"א בד"ה והרמב"ם כו' שכתב דהרמב"ם גריס בגמ' כשותא [במקום כשרתא] מברך עליו בורא מיני בשמים, וכיאר שם שהוא מפרש שהוא שמן שמפטמין אותו בבשמים כמו שמן המשחה ומפני שמעורבין בו כמה מיני בשמים

שעדיין לא הריח, ומשום דס"ל דאף דבכ"מ קי"ל דריח אין בו משום מעילה מ"מ לענין ברכה אסור ליהנות בלא ברכה — וא"כ איכא למימר דיברך כשהבשמים עדיין בעין קודם שישרפם, קמ"ל הרמב"ם דזהו קודם דקודם, אלא אין מברכין עד שתעלה תמרתו.

**ועיי"ש** בתד"ה ועל ההדס כו' שכתב וז"ל —

ומי שהולך בבית שיש בשמים כו' ומספקא לי' אי ממין עץ אי ממין אדמה הוא י"מ שמכרך שהנ"ב וכו' עיי"ש. והנה בתר"י דף ל"א ע"א כתבו דעל פחות מכשיעור מברך שהנ"ב שנתקנה כדי שלא יהנה בלא ברכה עיי"ש, ה"רי דזהו ג"כ כמש"כ הרמב"ם, ודו"ק.

**ועיי"ל** בביאור הס"ד, דבשלמא כל ברכות

הנהנין מברך הוא על הדבר שישנו בידו, ואף שעדיין לא נהנה אבל החפץ שהוא בידו כבר עליו הוא, משא"כ במוגמר הא באמת עצי הבשמים שעליהם הוא מברך כבר נשרפו, אלא דהוא מברך על ההנאה, וא"כ שפיר הקשה — והא לא קא ארח. ואולי דלפיכך נקט המוציא לחם ולא נקט כל ברכת הנהנין, משום דהתם ה"י יכול להשיב דנקט כבר הפרי בידו, אבל כאן דהברכה היא על הוצאת הלחם וזה ג"כ כלה דהא אישתני, ודו"ק בזה.

**שם.** א"ר חייא בר' דאבא בר נחמני א"ר חסדא

וכו'. הנה הערוך בערך אביי כתב דרכה ורבה תרוייהו אבה ואבא שמותייהו וכו' — דשם רבה ה"י אבא, וכמש"כ הערוך עצמו להוכיח מהא דפסחים דף מ' ע"א שא"ל ר"ע לרבה דאמר בעל נפש לא ילתות כו' א"ל ר"נ מאן דציית לאבא וכו' עיי"ש, א"כ מצינו עוד אבא בר נחמני מלבד רבה שבש"ס, וזה כפי הנראה לא הגיע להוראה שלא כינו אותו ר' אבא, ודו"ק.

**שם.** תוס' ד"ה הואיל כו' אבל צריך עיון כו'

האיך אנו פוטרין זה את זה מין ומהבדלה אחרי שאין אנו יושבין וכו'. והנה מה שה"י קשה להם מין שפיר, אבל מהבדלה איני יודע מנין להם דבעינן הסיכה. וצ"ל כיון דלא יצא ידי יין לא היא הבדלה על הכוס, אלא דלא משמע הכי בש"ע או"ח סי' רע"א (סעיף ד'), ועיין בק"א להגרש"ז סי' רע"ב אות ב'), ומכ"ש להאחרונים שכתבו (עיין משנ"ב סי' רע"א סקע"ח) דאם בירך בלילה בפה"ג על השכר דאף דלא יצא ידי ברכה מ"מ ידי קידוש יצא, משמע דלא ס"ל הכי, וצ"ע בזה אליבא דאמת אם נכנס א' אחר שאמר זה ברכת בפה"ג אם יכול זה לצאת יד"ח

א"כ עכ"פ שפיר נוכל לומר בדעת הרמב"ם שהיא כמו כן.

**דף מ"ג ע"ב.** אר"י האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר וכו'. לא ידעתי אמאי הביא מימרא זו כאן, ולכאור' מקומו בפ' הרוואה, ומדוע הכניס מימרא זו עד שלא הביא מימרא דמנין דמברכין על הריח. ואולי שהזכירו כאן הלכה זו אחר שהביא האי מאן דמורח באתרוגא דמברך ברכת הריח, דאע"ג דעיקר הפרי לאכילה נברא מ"מ כיון דמיית לי' מיני' הנאה אחרת מברך גם על הנאה זו, וכמו כן כשרואה גידול הפירות מברך על ההנאה הצדדית. ולפ"ז נצטרך לומר דדוקא באילני מאכל הוא דמברך, ובאמת לא הזכירו הטוש"ע [סי' רכ"ו] דדוקא באילני מאכל הוא דמברך, אלא שיש לדקדק קצת מלשונם שכ' ואם איחר לברך עד שגדלו הפירות וכו', משמע דבאילני מאכל קמיירי. אבל לכאור' מהגמ' עצמה אין להוכיח ממה שאמרו בנוסח הברכה ליהנות בהן בני אדם דבאילני מאכל עסקינן, דגם באילני סרק יש בהן הנאת בנין והנאת חמום לעצים, אבל ממה שסידרו מימרא זו בתר מימרא דמאן דמורח באתרוגא או בחבוש שפיר מוכח דבאילני מאכל נאמרה.

**ולפ"ז** נבין דברי הב"י באור"ח שם, דעמש"כ הטור ואם איחר לברך עד אחר שגדלו הפירות לא יברך עוד, כתב בב"י וז"ל — דברי טעם הן אבל המרדכי כ' דאם לא ראה עד שגדלו הפירות צריך לברך כך וכן כ' הגה"מ עכ"ל. והוסיף הוא בבד"ה וכ"כ ר"י העולם לא נהגו לברך אלא בשעה שאוכלו כמו עשיית סוכה ולולב בשעת הקידוש עכ"ל. ועמדתי משתומם על המראה, דהא דין זה כתבו התוס' בענין ברכת שהחיינו. ואמרת דאולי שהוא שייך לסי' דלעיל דשם דנו בענין שהחיינו אימתי מברך אם משעת ראיי' או ימתין עד האכילה. אבל באמת שם הביאו ביתה יוסף בהדיא בשם התוס', ולמה להביאו שוב בבדק הבית. ולפיכך נ"ל, דלפמש"כ דברכה זו היא מעין ברכת הריח עז הפירות, דאע"פ שעיקר מה שנבראו הוא לאכילה מ"מ כיון שיוכל להמציא מהם הנאה אחרת נמי מברך על הנאה זו, א"כ הא כתבו התוס' בד"ה האי מאן כו' אם בא לאכול מהם אין לברך ברכת ריח כי אם ברכת אכילה עכ"ל, הרי חזינו דאם יש לו לברך על הפרי ברכה אחרת שהיא יותר עיקרית מברך ברכה זו וברכה הטפילית בטלה, ולפיכך פירש הב"י כטעם הטור דאם איחר עד שגדלו הפירות לא יברך, והיינו משום דמעשה

מעץ ומעשב וממינים אחרים מברכין עליו במ"ב, ועיי"ש. ועיי"ש בב"ח בד"ה והרמב"ם וכו' שהוכיח שפיר דאפי' הסירו הבשמים מן השמן נמי מברך עליו שהרי שמן המשחה הסירו הבשמים מן השמן וכמש"כ בפ"א מכלי המקדש הל"ב עיי"ש. אלא דמש"כ שם הב"ח שגם הרמב"ם מודה שאם בשמו השמן בעצי בשמים מברך עליו בע"ב ואם בשמוהו בעשבים מברך עליו בורא עשבי בשמים, לפענ"ד נראה דכיון דבגמ' סתמו ואמרו במ"ב לעולם ברכתו כך, ואפי' אם נאמר דבגמ' דנקטו כשרתא ידעו שמכשירין אותה ככל מיני בשמים, אבל הרמב"ם שכ' שמן שבשמו כעין שמן המשחה ולא הזכיר באיזה מין בשמים בשמו — ואפ"ה סתם וכתב מברך עליו במ"ב, הרי משמע דלעולם מברך ברכה זו, ואפי' בשמו בעצי בשמים.

**והנ"ל,** דהא מצינו (עיין תר"י) דדעת הראב"ד היא לדידי' דגריס בגמ' כשרתא מברכין עליו' בע"ב הוסיף לבאר דזהו דוקא שהעצים בתוך השמן אבל אם הוציאם משם אין מברכין עליהם אלא בורא מיני בשמים, ועיי"ש. הרי חזינו סברא זו, דאם הדבר שמריחין ממנו הנהו בעין מברכין עצי בשמים או עשבי בשמים — שהרי יש כאן עץ או עשב, משא"כ לברך מיני בשמים סגי בריח בלבד, וא"כ למה לן לומר שהרמב"ם מיירי שהמינים הם שונים ומשו"ה מברך בורא מיני בשמים, ואמאי לא נימא דהרמב"ם ס"ל כסברת הראב"ד.

**ובאמת** נ"ל יסוד מוסד לסברא זו, דהנה בגמ' א"ר חסדא כו' כל המוגמרות מברכין עליהן בע"ב חוץ ממושק כו' מיתבי אין מברכין בע"ב אלא על אפרסמון כו' ועל ההדס שבכ"מ. ופירש"י אפרסמון שהעץ עצמו בא לפנינו ועל ההדס כו' שהעץ עצמו מריח בלא שריפה כו' ומוגמר לא מברכין אלא בורא מיני בשמים עכ"ל. הרי דמוכח מכאן דאם הן בעין מברכין עליהן בע"ב ועכשיו שהן כליז ע"י האור ברכתן במ"ב, ולפיכך שפיר י"ל בדעת הרמב"ם דלפיכך מברכין במ"ב מפני שרק הריח נקלט בשמן והעצים והעשבים ניטלו מהשמן.

**הן** אמת דמפירש"י אין להוכיח זה בהכרח, דרש"י מפרש במוגמר שאין העץ מריח בלא שריפה ולפיכך א"א לברך עליהן בורא עצי בשמים ורק אחר שנשרפין זוהי עיקר הנאתן, משא"כ הנך שיש להן ריח כשהן בעין אפשר לומר או שיברך עליהן ברכתן או שלא יברך עליהן, מ"מ כיון דמצינו סברא זו בדעת (הראב"ד)

דפוס

לב"ש דמברך מתחלה על השמן מפני שזכינו אף לסיכתו דלפיכך מברך על השמן בורא שמן ערב ואח"כ יצטרך לברך על ההדס בע"כ, אבל ב"ה ס"ל דמברך על ההדס בע"כ ופותר את השמן מפני שיכולים לצאת תיכף על שניהם אין ממתינים לדחות הברכה בשביל ברכה מפורטת.

**ואפשר** דטעמייהו דב"ה כדאמרינן בירושלמי

הל"ו — מה בין מוגמר ובין יין ר"ז בשם ר' ירמי' מוגמר כיון שהעלה עשן צריך לברך, ופירש בעל חרדים דכיון דהנאת הריח באה מעצמה א"א להמתין וצריכין אנו לברך תיכף, ולפיכך ס"ל לב"ה דאף שיש כאן על השמן ברכה מפורטת, אבל אם כן יהנה מן ההדס אדהכי והכי בלא ברכת הנהנין, ולכן מוטב שיברך על ההדס ויצא יד"ח ברכה על השמן. ולא דמי לברך על כפה"א ואפ"ה לא יצא על הזית ומברך אח"כ כפה"ע עליו, דהתם הוא ממתיך מלאוכלו עד אח"כ, משא"כ בברכת ריח שהוא מריח גם את השמן כשהוא מריח את ההדס. ומדוקדק בזה לשון הרמב"ם שכתב מפני שברכה א' לשתייה — לפיכך מקדים לברך על ההדס, ועיין בכס"מ שם שדחק בלשון זה של רבינו, ודו"ק.

**שם.** וכה"א מברך על ההדס ואח"כ מברך על

השמן וכו'. עיין במלא הרועים שהקשה הא שמן הוא מין ז' והוא קודם להדס, וכן הקשה בתר הכי אמאי יין קודם לשמן הא זית ראשון לארץ וגפן ג' לארץ, ועי"ש. ולפענ"ד הוא לפום חורפא, שהרי שמן זה הוא שמן אפרסמון ולא שמן זית, ודו"ק.

**שם.** אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל

בגופו זיעה מעברא לי' וכו'. עיין ברמב"ם פ"ה מדעות הל"ט שכתב וז"ל — לא יצא מבושם לשוק ולא בכגדים מבושמים ולא ישים כושם כשערו אבל אם משח בשרו בכושם כדי להעביר את הזוהמא מותר עכ"ל. ועיין בכס"מ ולח"מ שהקשו עמש"כ לא יצא מבושם לשוק, דממ"נ — בגופו הא מותר ובבגדו כתב בפירוש שאסור, ועיין בכס"מ שכתב שני תירוצים ע"ז. ונ"ל להכריח כתירוצו הראשון מדכלל הרמב"ם הלכה זו בדיני מלבוש ת"ח כיצד וכו'. [ואולי דצריך לגרוס ברמב"ם — לא יצא מבושם לשוק לא בכגדים מבושמים וכו', וצ"ע]. ועיין עוד בלח"מ שהי' קשה לו דבגמ' אמרו ובמקום שחשודין על משכב זכור ורבינו לא חילק ועי"ש. אבל באמת כתב

כשרואה אותם יצטרך לברך שהחיינו, וב' ברכות בפעם א' לא תקנו לברך על אותו הפרי, וע"ז כתב דהמרדכי ס"ל דמברך — וע"כ משום דס"ל דיוכל לדחות ברכת שהחיינו עד האכילה, וע"ז שפיר הביא דעת התוס' דמעיקר הדין מברך שהחיינו בשעת אכילה, ודו"ק. ואפשר שיש להליט מש"כ בדברי הלבוש הביאם בד"ח סעי' קי"ט, ועי"ש.

**שם.** ת"ר הביאו לפניו שמן והדס מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס וכה"א אומרים מברך על ההדס ואח"כ מברך על השמן. ועיין ברי"ף דגרס דפליגי אם הא' פוטר את חברו. והנה הרמב"ם בפ"ט מברכות הל"ג כתב וז"ל — הביאו לפניו שמן והדס מברך על ההדס ופותר את השמן מפני שברכה א' לשתייה והוא עצי בשמים עכ"ל. ולכאור' דברי הרמב"ם תמוהים, דהא מתחלה בהלכה זו הביא ג' מיני שמנים, והיינו שמן אפרסמון שברכתו בורא שמן ערב, ושמן זית שמברכין עליו בע"כ, ושמן שכבשו כעין שמן המשחה שברכתו במ"ב. והנה זה ודאי דגירסת הרמב"ם היתה כגירסת הרי"ף דפליגי אם הא' פוטר את חברו, ונימא דהביריתא מיירא בשמן זית שכבשו שברכתו כברכתו של הדס, אבל הרמב"ם דסליק מג' מיני שמנים שרק האמצעי ברכתו כברכת הדס — הו"ל לפרש דאם הביאו לפניו שמן זית שכבשו והדס מברך על ההדס ופותר את השמן, דבשלמא בביריתא נוכל לפרש שסתם שמן הוי שמן זית, משא"כ כאן שהתחיל בג' מיני שמנים הו"ל לפרושי באיזה שמן קמירי.

**ומפני** דוחק הקושי נ"ל לחדש דכיון דחזינו

דיתכן שזית אחר הכיבוש והטחינה יהי' ריחו נודף שיהי' ראוי לברך עליו בורא עצי בשמים, א"כ אפי' בשמן זית פשוט אחר שמבשמו כשמן המשחה נמצא בו ריח הטוב של שמן זית ג"כ, אלא מכיון שנמצאו בו ג"כ קליטת הריח ממינים אחרים — לא המינים עצמם — מברך עליו מיני בשמים, אבל אם יברך עליו עצי בשמים ג"כ יצא. וכן בשמן אפרסמון, אע"ג שתקנו ברכה מיוחדת עליו, בורא שמן ערב, אבל זה ודאי הוא שבאם יברך על שמן אפרסמון עצי בשמים ודאי הוא דיצא, שהרי על עץ אפרסמון מברכין עצי בשמים — א"כ לא גרע משמן זית. ולפענ"ד נראה דהכי גרסינן בביריתא, הביאו לפניו שמן והדס בש"א מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס, וכה"א מברך על ההדס ופותר את השמן, והיינו

הרמב"ם בסוף הלכה זו כל אלו מפני החשד, וכלל בזה הכל.

**שם.** תוס' ד"ה שמן והדס האי שמן להריח הוא דאי להעביר הוזהמא הא אמרי' בפ' אלו דברים דאין מברכין עליו עכ"ל. והנה רש"י בד"ה שמן והדס כתב וז"ל — שמן לסוך ידיו להעביר זוהמת האוכלים והדס להריח, הרי בהדיא דלא כהתוס'. אלא דרש"י לשיטתו אזיל, שכתב לקמן דף נ"ג ע"א בד"ה אין מברכין דבורא עצי בשמים אין מברכין אבל בורא שמן ערב מברכין. (עיין צ"ח.) והנה הגרע"א בגליון הש"ס ברש"י ד"ה מברך על השמן — דפי' דהיינו בורא שמן ערב — ציין לעיין לקמן ברש"י הנ"ל, וודאי דכיון למש"כ, דבורא עצי בשמים אינו מברך משום דהוא להעביר זוהמא, ורק מברך בורא שמן ערב אם הוא שמן אפרסמון, אבל קשה אמאי באמת נטר רש"י עד הכא — והו"ל לפרש לעיל דמיירי בברכת בורא שמן ערב. ואולי דשם דדנו בהדס ושמן ה' פשוט לו לרש"י שדנו בענין ברכת הריח, משא"כ כאן דדנינן בדבר יין ושמן היינו יכולין לטעות ולפרש דאנו (דנין) בדבר ברכת שתיית השמן דומיא דיין, ודו"ק.

**שם.** רמב"ם פ"ט מברכות הל"א. וכיצד מברך על ריח טוב אם ה' זה שיש להריח עץ או מין עץ מברך בורא עצי בשמים ואם ה' עשב או מין עשב מברך בורא עשבי בשמים ואם לא ה' מן העץ או מן האדמה כגון המור שהוא מן החי' מברך בורא מיני בשמים ואם ה' פרי הראוי לאכילה כו' מברך שנתן ריח טוב בפירות עכ"ל. לא הבנתי כוונתו במש"כ עץ או מין עץ, וכן עשב או מין עשב. והנ"ל דיש כאן ט"ס, וצ"ל עץ או מין עץ כו' עשב או מין עשב, כלומר שהעץ עצמו מריח כמו הדס וכדומה, או שבא מן העץ כמו מי ורד, וכן או שהעשב עצמו מריח או שבא מן העשב, ואח"כ מסיק אם לא ה' מן העץ או מן העשב אלא שהוא בא מן החי' מברכין בורא מיני בשמים.

**דף מ"ד ע"א.** אכל ענבים ותאנים ורמונים וכו'. והנה במשנה שבמשניות הגירסא היא — אכל תאנים וענבים ורמונים וכו', ועיין בתוי"ט שהעיר מדוע שינה מסדר הכתוב שסידר ענבים ברישא, וביאר שנקט סדר המתבשל תחילה, וכן לגבי בכורים נקט המתבכר תחילה, ועיי"ש. והנה לענין בכורים יפה כתב, אבל לענין

אכילה מסתבר דהו"ל למינקט הנך דקדקמי להם ברכותיהם. ובאמת מצינו בקרא סדר זה במדבר כ' פ"ה — לא מקום זרע תאנה וגפן ורמון, משמע דאיכא סדר מיוחד להנך (ועיין רש"ש), וצריך טעם למה. ועיין במלאכת שלמה שטרח ליישב הסדר בלשון לא זו אף זו, ועיי"ש גם בחידושי מהרי"ח שדקדק או דלינקט כל ה' המינים או דלינקט חדא, ועיי"ש י"ה שתירץ, אבל לפי תירוצו תיקשי דעכ"פ הו"ל למינקטניהו לפי סדרו של הכתוב והא עצמו העתיק כלשון המשנה שבמשניות.

**ולכאור' ה' אפשר לומר דגפן שמנה הכתוב בשב"ח א"י מיירי ביין ענבים ואיהו באמת חשוב יותר מתאנה ורמון.** אבל ענבים עצמן באמת בתר תאנים ניגהו, ולפיכך בפסוק הנ"ל דמיירי בפירות מנה את הגפן בתר התאנה. וה' יוצא לנו חידוש לדין קדימה, עיין בחידושי הרשב"א לעיל דף ל"ה ע"א שכתב דהגפן דאיתא בקרא הוא דומיא דזית, דמיירי בשמן, וה"נ הגפן ככה"ג הוא, והיינו ביין, אלא שהענבים הם ג"כ בכלל, וא"כ הרי הם כשיפון או כוסמין שפת של שעורים קודם להם שהם לא הוזכרו בהדיא וכמש"כ המג"א סי' קס"ח סק"ו, עיי"ש, וכיון שכן ע"כ הוצרך למינקט תאנים וענבים, ונקט נמי רמונים מפני ששלשתן הוזכרו בארץ קמא. אבל עיי"ש ברשב"א שהביא דדעת רש"י היא להפך, דגפן דקרא היינו ענבים, ועיי"ש. [ואולי שמחלוקת הראשונים תלוי' בגירסא שבמשנה זו, ודו"ק.] ומלשון השו"ע או"ח סי' רי"א ס"ד משמע בהדיא דענבים קדמי לתאנים, וצריך טעם לזה, ואין זו סתירה — די"ל דכיון דנכלל בה גם היין הקדימו, וצ"ע בזה. (וע"ע מש"כ לעיל דף מ"א ע"ב.)

**ועיין ברמב"ם פ"ח מברכות הל"א שכתב וז"ל** — כל פירות האילן כו' חוץ מה' המינין הכתובין בתורה והם ענבים ורמונים ותאנים וזיתים ותמרים וכו'. לכאור' הו"ל לסדרן כמו שהן כתובין בתורה, והיינו תאנה קודם לרמון. ואולי מפני שבאמת סדר חשיבותן הוא זיתים תמרים ענבים ותאנים ורמונים, מפני שהראשונים הם קודמים לארץ בתרא, ולפיכך לא הקפיד לסדרן בסדר גמור. אבל מ"מ קשה, הרי כולן סידר לפי סדר הכתוב, ואמאי שינה בהנך. והנ"ל, דבאמת בסדר המקרא קא חשיב האילנות שמוציאים הפירות בארץ קדמא, ובמקום ענבים כתוב גפן, אבל רבינו חשיב הפירות עצמם — וכתב ענבים, ומצינו בסדר שלח במדבר י"ג פכ"ג